

N:o 319.

Af Herr Anders Nilsson: Om vissa förändringar i Rikets elementarläroverk samt om användande för folkskolans behof af de medel, som genom dessa förändringar komma att inbesparas.

En bland Statens heligaste och oeftergiffigaste pligter är, enligt min åsigt, den att sörja för det uppväxande slägtets undervisning. Af stor och fosterländsk betydelse kunna äfven andra frågor vara, såsom för exempel den om allmän folkbeväpning, genom hvilken hvarje vapenför man skulle göras skicklig att deltaga i försvaret mot fosterlandets fiender; men af oändligt mycket högre vigt är det dock att utrusta hvar och en med de andans vapen, genom hvilka han kommer i tillfälle att på ett verksamt sätt deltaga i striden mot mörkret och villfarelse, för ljusets och sanningens seger. Men detta mål vinnes icke derigenom, att ett högre kunskapsmått meddelas åt ett ringa fåtal, lika litet som ett rikets försvar kan anses vara väl ordnad endast derigenom, att det eger ett kunnigt krigsbefäl, ty »härföraren ensam vinner icke slaget, de djupa leder vinna det åt honom». En nations intellektuella ståndpunkt kan och får ej bedömas efter ett eller annat nog så snilleblixtrande och epokgörande verk af någon af dess heroer inom vetenskapens område, utan efter den grad vetande, hvartill den stora massan af folket höjt sig; eller kanske ännu snarare, det minimum af insigter, som en nation fordrar af hvarje sin medlem för att den skall räkna honom såsom fullmyndig i fråga om allmänna angelägenheter, måste vara gradmätaren på nationens andliga utveckling. Men om så är, är det också helt naturligt, att den andel, Staten bör taga i anordnandet af offentlig undervisning, hufvudsakligen och i första rummet bör åsyfta, att, så vidt möjligt är, till hvarje dess medlem meddela åtminstone sådan kunskap, hvilken förutan man ej hos någon individ kan förutsätta fullkomlig sjelfverksamhet, och Staten först i andra hand må tillse, huruvida den derutöfver kan bidra till vinnandet af högre kunskapsmått. Fråga vi nu efter, om vårt land gjort hvad det kan och bör göra i detta första hänseende, eller med afseende på det undervisningsmått som bör komma alla dess innevånare till del, så måste vi beklagligtvis svara nej.

Den allmänna undervisningen har hos oss under sednare tiden gått betydligt framåt; de allmänna medel som för denna undervisning anslagits, hafva betydligt ökats, och dock är denna undervisning ej så fullständig den borde vara. Men huru förbättra densamma, utan att på samma gång ännu mer öka den redan nu, med afseende på våra förhållanden, ganska stora summa som Åttonde Hufvudtiteln upptager? en skattetillökning som den redan nog hårdt pressade nationen ej skulle kunna bära. Jag svarar: just derigenom att Staten gör sig fullt klar den ofvan antydda ordning, i hvilken den har att sörja för den allmänna undervisningen, och derigenom att den med afseende på denna ordning fordrar anslagen.

En blick på de summor, som nu användas till den högre undervisningen och på dem till den allmänna folkundervisningen, samt på det elevantal som tillgodogör sig hvarterdera af dessa undervisningsfält, visar en i ögonen fallande missproportion, som efter min uppfattning icke allenast är skadlig därför, att den stora mängden af folket icke kommer i tillfälle att inhemta det kunskapsmått som nödigt är, utan äfven därför att den nu varande lättheten att vid elementarläroverken erhålla högre undervisning än som kan hänföras till allmän medborgerlig bildning, lockar ett för våra förhållanden alltför stort antal ynglingar in på embets- och tjänste-mannabanan, på hvilken de långt ifrån alla kunna vinna befordran eller komma i tillfälle att användas, hvarigenom således, till skada både för dem sjelfva och samhället, krafter blifva förspillda, som på annat håll kunnat vara väl använda.

Denna högre undervisning borde därför ej, efter mitt förmenande, på Statens bekostnad åt alla erbjudas. Då ynglingen, efter genomgåendet af 5:te klassen, må anses kunna hafva inhemtad hvad som för allmän medborgerlig bildning nödvändigt är, så torde också gränsen här böra sättas för den nuvarande gratisundervisningen.

Den undervisning, som i de högre klasserna meddelas, är af mera speciel beskaffenhet och har i synnerhet värde för dem som framdeles ämna ingå på tjänstemannabanan och der hafva behof af djupare insigter i ett eller annat lärdomsämne; denna undervisning gifver dem alltså ett kapital, hvarigenom de sedan hafva en årlig inkomst; men lika litet som Staten förser sina med handel eller näringar sig sysselsättande medlemmar med något grundkapital för rörelsens bedrivande, lika litet tyckes det vara Statens skyldighet att göra det uti ifrågavarande fall. Denna högre undervisning, hvars egande i en framtid medför inkomster, må därför hvar och en som vill tillgodogöra sig den på egen bekostnad förskaffa sig. Meddelandet af denna högre undervisning vill jag dock ej, af flera skäl, göra till en uteslutande privatsak, utan önskar, att den tills vidare under samma form som hittills af Staten ombesörjes; dock så att denna undervisning af eleverna betalas, likväl med undantag för alla som äro obemedlade eller mindre bemedlade.

Bestämmas afgiften för undervisningen i 6:te och 7:de klassen åt hvarje bemedlad elev till 150 R:dr årligen, hvilket väl ej kan anses vara för högt, om man

besinnar hvad som för enskild sådan undervisning betalas, skulle härigenom en ej obetydlig summa årligen inflyta, och om denna summa användes för höjandet af folkskolans ställning skulle denna helt säkert blifva i stånd att ersätta icke blott elementarläroverkens första, utan äfven dess andra klass hvarigenom en ny indragning på elementarläroverkens stat skulle kunna göras till folkskolans ytterligare höjande.

I fråga om elementarläroverkens första klass torde då indragning häraf vara att anse såsom nära afgjord; och hvad beträffar indragning af äfven andra klassen, så äro mig obekanta de invändningar som häremot blifvit gjorda; men jag är fullkomligt öfvertygad om, att en sådan indragning både kan och bör ske.

Att sådana obemedlade ynglingar, som för studier visa lust och fallenhet, hädanefters likasom hittills skulle ega att fullkomligt kostnadsfritt begagna sig äfven af undervisningen i elementarläroverkens högsta klasser är helt naturligt och utgör till och med ett af skälen, hvarför jag vill att denna undervisning ej skulle blifva en blott och bar privatangelägenhet, men att deremot bemedlade barn sjelfva skola bekosta denna högre undervisning, torde, såsom jag redan antydt, vara billigt.

Elevernas antal i elementarläroverkens 6:te och 7:de klasser uppgår för närvarande till omkring 2,200, af hvilka jag antager, att en tredjedel afgå, dels på grund af den högre terminsafgiften, dels blifva befriade från densamma erläggande, och skulle alltså återstå omkring 1,460, eller för att antaga ett jemnare tal 1,400, för hvilka terminsafgiften skulle göra Staten en årlig inkomst af 210,000 R:dr. Om vidare elementarläroverkens 1:sta och 2:dra klasser indroges, skulle då elementarläroverkens och pedagogiernas antal uppgå till 95, och 2 lärare minst kunde vid hvarje skola indragas, således 190 lärare kunna inbesparas. Medium af en adjunkts lön är 2,000 R:dr, men om man beräknar den blott till 1,500 R:dr, får man i allt fall en besparad summa af 285,000 R:dr, hvilka summor sammanräknade uppgå till 495,000 R:dr, som, jemte nuvarande anslag för folkskolan använda, skulle höja densamma till hvad den borde vara, och får jag på grund häraf vördsamt föreslå, att Riksdagen ville besluta:

- a) att den högre undervisning, som meddelas i elementarläroverkens 6:te och 7:de klasser, skall af hvarje icke meddellös elev betalas årligen med 150 R:dr, men att alla ynglingar, som genom trovärdiga mäns intyg styrka sin meddellöshet, må från denna afgift vara befriade;
- b) att äfven elementarläroverkens 2:dra klass indrages;
- c) att de sålunda influtna och inbesparade medel skola för folkskolans behof och utveckling användas.

Stockholm den 28 Januari 1869.

Anders Nilsson
från Malmöhus län.